

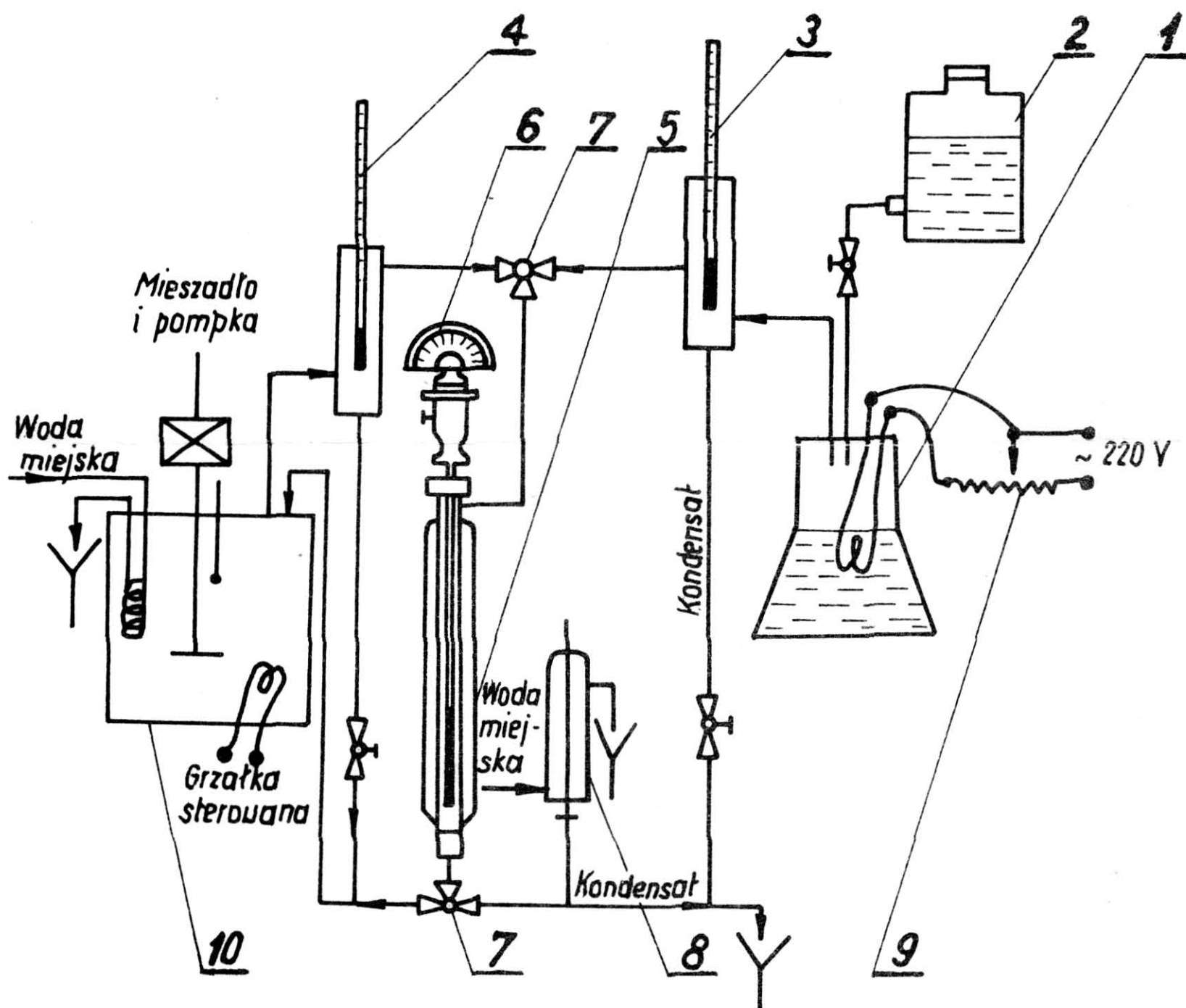
ODLEWNICTWO	NORMA BRANŻOWA	BN-77 4027-14
	Emalie szkliste Oznaczanie współczynnika rozszerzalności objętościowej	
	Grupa katalogowa III 6	

1090

1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy jest metoda oznaczania współczynnika rozszerzalności objętościowej szkliska i mas emalierskich, umożliwiającą określenie ich przydatności w procesie emaliowania odlewów żeliwnych i wyrobów z blachy stalowej.

2. Zasada metody - pomiar wydłużenia badanej próbki w zakresie temperatur $20 \div 100^{\circ}\text{C}$.

3. Aparatura i przyrządy. Dylatometr do oznaczania współczynnika rozszerzalności objętościowej - wg rysunku.

BN-77/4027-14

1 - kolba pojemności 1 dm^3 z zamocowaną wewnątrz grzałką elektryczną o mocy 650 W lub kolba ogrzewana palnikiem gazowym, 2 - butla pojemności 2 dm^3 , 3 - termometr, zakres temperatur $50 \div 100^{\circ}\text{C}$, 4 - termometr, zakres temperatur $0 \div 50^{\circ}\text{C}$, 5 - naczynie pomiarowe z rurką kwarcową o długości 320 mm i średnicy wewnętrznej 5 mm , wewnątrz której znajduje się próbka badana i pręt kwarcowy o długości 215 mm i średnicy $4,5 \text{ mm}$, 6 - czujnik, zakres pomiarowy $0,001 \text{ mm}$, 7 - kurki trójdrożne, 8 - chłodnica zwrotna, 9 - autotransformator z regulacją, 10 - ultratermostat uniwersalny UTU o czułości znamionowej $\pm 0,05^{\circ}\text{C}$.

Zgłoszona przez Instytut Odlewnictwa - Kraków
Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Odlewnictwa dnia 27 października 1977 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 lipca 1978 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 3/1978 poz. 18)

4. Pobieranie prętów

a) Pobieranie prętów ze stopionego szkliwa w czasie spustu z pieca. Pręt stalowy o średnicy 10 mm, zakończony płasko, należy przyłożyć do strumienia stopionego szkliwa i wyciągnąć pręt szkliwa o średnicy $2 \div 4$ mm i długości 500 mm. Należy pobrać 3 pręty – po jednym na początku, w środku i na końcu spustu. Przy topieniu szkliwa w piecu o ruchu ciągłym należy pobierać pręty co 1 h.

b) Pobieranie prętów ze szkliwa w stanie stałym lub masy emalierskiej. Około 150 g szkliwa (granulki względnie płatki) masy emalierskiej pudrowej lub masy emalierskiej mokrej (po uprzednim jej wysuszeniu w temperaturze $105 \div 110^{\circ}\text{C}$) należy stopić w tyglu w piecu muflowym w temperaturze 950°C w czasie $15 \div 20$ min. Ze stopionego szkliwa lub masy emalierskiej należy pobrać pręt wg a).

5. Przygotowanie próbek. Z pręta pobranego wg 4 należy odłamać 3 próbki o długości około 110 mm. Końce próbek należy oszlifować dla uzyskania żądanej długości i przyłożyć do płyty stalowej w celu ich spłaszczenia. Powierzchnie czółowe próbki powinny być równoległe względem siebie. Próbka nie powinna zawierać pęcherzy powietrza. Długość próbki przeznaczonej do badania powinna wynosić 100 ± 1 mm.

6. Wykonanie oznaczania. W rurce kwarcowej zamocowanej w kołnierzu, wchodzącej w skład dylatometru do oznaczania współczynnika rozszerzalności objętościowej należy umieścić badaną próbkę zgodnie z 5, a na nią nałożyć pręt kwarcowy. Następnie kołnierz z rurką umieścić w korpusie, w którym zamocowany jest czujnik pomiarowy. Po umieszczeniu rurki kwarcowej w naczyniu pomiarowym, przetańczyć kurek trójdrożny w położenie łączące naczynie pomiarowe z ultratermostatem, nastawionym na

temperaturę 20°C . Po ustaleniu się temperatury dokonać jej odczytu z dokładnością do $0,1^{\circ}\text{C}$ (t_1) i dokręcić czujnik, aby wskazówka znajdowała się w położeniu zerowym. Dopuszcza się w miejsce ultratermostatu połączenie naczynia pomiarowego z dopływem zimnej wody wodociągowej do czasu ustalenia się temperatury (t_1). Następnie przetańczyć kurek trójdrożny w położenie łączące naczynie pomiarowe z kolbą grzewczą zawierającą wrzącą wodę i przepuszczać parę wodną aż do ustalenia się temperatury pary i wychylenia wskazówki czujnika. Szybkość podnoszenia temperatury do ustalenia się wskazań czujnika pomiarowego powinna wynosić $4^{\circ}\text{C}/\text{min}$. Po dokonaniu odczytu temperatury z dokładnością do $0,1^{\circ}\text{C}$ (t_2) oraz wskazania czujnika z dokładnością do $0,001$ mm przerwać ogrzewanie w kolbie.

7. Obliczanie wyniku oznaczania. Współczynnik rozszerzalności objętościowej szkliwa lub masy emalierskiej (β) w $^{\circ}\text{C}^{-1}$ należy obliczyć wg wzoru

$$\beta = \frac{3(\Delta l + 0,004)}{\Delta t \cdot l_1}$$

w którym:

Δl – wydłużenie badanej próbki równe $l_2 \div l_1$, mm,

l_1 – długość próbki w temperaturze t_1 , mm

l_2 – długość próbki w temperaturze t_2 , mm,

Δt – przyrost temperatury równy $t_2 \div t_1$, $^{\circ}\text{C}$,

t_1 – temperatura początkowa oznaczania, $^{\circ}\text{C}$,

t_2 – temperatura końcowa oznaczania, $^{\circ}\text{C}$,

0,004 – poprawka związana z wydłużeniem rurki kwarcowej.

8. Wynik końcowy oznaczania. Za wynik końcowy oznaczania należy przyjąć średnią arytmetyczną trzech równoległych oznaczeń, przy czym dopuszczalna różnica pomiędzy wartością średnią a poszczególnym oznaczeniem nie powinna przekraczać $\pm 3\%$.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę – Instytut Odlewnictwa, Kraków.

2. Autorzy projektu normy – prof. dr Jan Buciewicz, inż.

Grażyna Czerska, dr inż. Władysław Kucharski, mgr inż. Halina Pawłowska, mgr inż. Zygmunt Smoleń, Instytut Odlewnictwa, Kraków.